

Patryk
Kaczmarek

Proces regulacji sektora bankowego
w Szwajcarii
w ramach demokracji bezpośredniej
i systemu federalnego

Szczególna rola
Szwajcarskiej Rady Nadzoru
Rynku Finansowego FINMA

Wydawnictwo
Uniwersytetu
Gdańskiego

Proces regulacji sektora bankowego
w Szwajcarii
w ramach demokracji bezpośredniej
i systemu federalnego

Patrząc, jak Szwajcarzy radzą sobie z kulturą masową, nowoczesnym transportem, przemianami technologicznymi, inflacją, urbanizacją, przyrostem ludności, sekularyzacją, zanieczyszczeniem środowiska i zamachami terrorystycznymi grup ekstremistycznych, widzimy na małej arenie to wszystko, z czym Europa zmaga się na wielkiej.

Jonathan Steinberg

Patryk
Kaczmarek

Proces regulacji sektora bankowego
w Szwajcarii
w ramach demokracji bezpośredniej
i systemu federalnego

Szczególna rola
Szwajcarskiej Rady Nadzoru
Rynku Finansowego FINMA

Recenzent
dr hab. Anna Rzczycka, prof. PG

Redaktor Wydawnictwa
Justyna Zyśk

Projekt okładki i stron tytułowych
Jan Rutka

Skład i łamanie
Michał Janczewski

Publikacja sfinansowana ze środków
Katedry Bankowości i Finansów Uniwersytetu Gdańskiego
oraz Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-205-2

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel.: 58 523 11 37; 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
www.wyd.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

Druk i oprawa
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. 58 523 14 49

Pamięci mojej Babci...

Spis treści

Wstęp	9
Rozdział 1	
Uwarunkowania polityczne systemu bankowego w Szwajcarii	21
1.1. System federalny i instytucje polityczne	21
1.2. Ustrój demokracji bezpośredniej	39
1.3. Stabilność polityczna jako antycykliczny walor szwajcarskiej gospodarki	57
Rozdział 2	
Uwarunkowania instytucjonalne systemu bankowego w Szwajcarii	67
2.1. Warunki konkurencyjności szwajcarskiego sektora bankowego	67
2.2. Geneza i funkcje Szwajcarskiego Banku Narodowego w systemie finansowym	79
2.3. Klasyfikacja sektora bankowego w Szwajcarii	86
Rozdział 3	
Regulacja sektora bankowego	113
3.1. Teoretyczne aspekty regulacji rynku finansowego	113
3.2. Rola regulacji w procesie zarządzania w sektorze bankowym	125
3.3. Wytyczne międzynarodowe w zakresie regulacji rynku finansowego	136
3.4. Analiza aktów prawnych regulujących sektor finansowy w Szwajcarii	152
Rozdział 4	
System nadzoru bankowego	163
4.1. Kontrolna i ostrożnościowa funkcja nadzoru bankowego	163
4.2. Modele nadzoru bankowego w państwach Unii Europejskiej	177
4.3. Rola Szwajcarskiej Rady Nadzoru Rynku Finansowego w regulacji i samoregulacji sektora bankowego	193

Rozdział 5	
Czynniki strukturotwórcze nadzoru bankowego w Szwajcarii	207
5.1. Analiza tendencji międzynarodowych w zakresie nadzoru bankowego w latach 2004–2016	207
5.2. Analiza wpływu instrumentów politycznych na kształt nadzoru bankowego w Szwajcarii w latach 2001–2018	221
5.3. Rola elit politycznych i FINMA w kształtowaniu systemu nadzoru	238
5.4. Analiza wpływu działalności organów nadzorczych na sytuację ekonomiczno-finansową banku UBS w latach 2008–2017	245
Zakończenie	263
Bibliografia	273
Aneks	
Projekt ustawy głosowanej w ramach inicjatywy ludowej „przeciwko zdzierstwu”	283
Spis rysunków	287
Spis tabel	288

Wstęp

Kryzysy na rynku finansowym są naturalnym zjawiskiem występującym jako element procesu powracania do równowagi rynkowej zgodnie z założeniami dominującej przez wiele lat w Europie Zachodniej i Stanach Zjednoczonych teorii ekonomii neoklasycznej. Postępująca globalizacja, liberalizacja i informatyzacja usług finansowych, a także zacieranie się różnic między instytucjami finansowymi oraz między poszczególnymi produktami bankowymi i instrumentami finansowymi łącznie doprowadziły do wystąpienia kryzysu w 2008 roku na niespotykaną dotąd, globalną skalę. Przyczyny zjawiska zostały dość szeroko omówione w literaturze, która skupia się na poszukiwaniu rozwiązań ograniczających ryzyko sektora finansowego, przede wszystkim w obszarze ryzyka systemowego i ryzyka rynkowego. Jak pokazały ostatnie kryzysy i okresy dekonjunkury na rynku finansowym, można określić, że są one przyczynkiem do intensywnej dyskusji na szczeblu międzynarodowym, instytucjonalnym i krajowym na temat kształtu, zakresu oraz skuteczności nadzoru finansowego. Można zauważyć, że w okresie występującym krótko po kryzysie pojawia się tendencja do zwiększania i radykalizowania regulacji, co hipotetycznie jest zjawiskiem niekorzystnym, gdyż procykliczne oddziaływanie nadzoru na rynek finansowy może wiązać się z pogłębianiem negatywnych skutków. Należy zwrócić uwagę, że w ostatnich latach zwolennicy interwencjonizmu zarówno w obszarze regulacji sektora finansowego, jak i w połączaniu polityki pieniężnej oraz dokapitalizowaniu banków zyskali na znaczeniu w debacie naukowej i publicznej. Jest to związane ze skutecznym, jak się okazało, działaniem banków centralnych, będących bankami ostatniej instancji, ratującymi wiele banków przed upadłością oraz całych gospodarek przed trwałą recesją. Debata, która przetacza lub przetaczała się w poszczególnych krajach (m.in. w Wielkiej Brytanii, Francji, Niemczech), a także na szczeblu ponadnarodowym, ma

swoje odzwierciedlenie w definiowaniu nowych obszarów regulacji działalności finansowej, zaostrezenia (lub zmniejszenia) dotychczas występujących regulacji oraz w instytucjonalnym i organizacyjnym kształcie nadzoru. To ostatnie jest szczególnie istotne w procesie identyfikacji odpowiedzialności za wystąpienie ewentualnych nieprawidłowości, gdyż charakter procesu politycznego ze swojej natury prowadzi do poszukiwania ewentualnych winnych i reformowania ustroju oraz organizacji poszczególnych instytucji odpowiedzialnych za sprawowanie takiego nadzoru. Dynamika ta przejawia się w nastrojach społecznych, które z kolei mają znaczący wpływ na debatę publiczną, oddziałującą na decyzje polityczne dotyczące nadzoru. Ma to szczególnie silne implikacje w szwajcarskim systemie politycznym, który oparty jest w niespotykanym na świecie stopniu na instytucjach demokracji bezpośredniej. Istnienie referendum, inicjatywy i weta ludowe pozwalają społeczeństwu na bieżące współdecydowanie o losach lokalnych społeczności, jak i społeczeństwa ogółem. Co ważne, rola demokracji bezpośredniej nie ogranicza się wyłącznie do ich funkcjonowania. Szwajcarskie społeczeństwo aktywnie korzysta z wielu uprawnień, wręcz ugruntowując na nich swoje poczucie tożsamości narodowej. Z drugiej strony, tendencje do oddolnego podejmowania wielu decyzji są hamowane przez inne mechanizmy federalistyczne, które z samej swojej istoty wymagają przekazania części uprawnień do podejmowania decyzji i rządzenia krajem organom federalnym. Nadmierne wykorzystywanie demokracji bezpośredniej w kwestiach codziennych i błahych mogłoby okazać się zbyt kosztowne, demobilizujące dla ludności, a także w skrajnym przypadku mogłoby paraliżować bieżące rządzenie krajem.

Szwajcarski ustrój polityczny należy odnieść do organizacji prawnej Unii Europejskiej, gdyż posiada ona cechy ustrojowe zbieżne z ustrojem politycznym Konfederacji Szwajcarskiej. Nie zagłębiając się zbyt w dyskusję dotyczącą arbitralnego uznania formy ustrojowej Unii, można stwierdzić, że stosuje ona wiele rozwiązań, które cechują ustrój konfederacyjny. Jest bowiem organizacją ponadnarodową złożoną z suwerennych państw, mających uznanie na arenie międzynarodowej. To różni ją od modelu szwajcarskiego, w którym kantony takiej podmiotowości międzynarodowej nie posiadają. Jednak zarówno symbolicznie, jak i za sprawą wielu mechanizmów funkcjonujących w Szwajcarii do dzisiaj państwo to może

być wzorem ustrojowym dla Unii, zwłaszcza w przypadku rozwoju w kierunku rozwiązań federalistycznych. To zagadnienie jest szczególnie istotne w sytuacji głębokiego kryzysu społeczno-politycznego, który objawia się aktualnie w Europie w postaci tendencji do przyjmowania postaw antysystemowych, skrajnie prawicowych, nacjonalistycznych i ksenofobicznych. Stanowi to przyczynek do zastosowania w większości niniejszej rozprawy rozumowania indukcyjnego. Jest to zarazem całkowite zaprzeczenie zachowań i postaw obecnych w różnorodnym i heterogenicznym kulturowo i religijnie (jak w Europie) społeczeństwie szwajcarskim. Ten brak zaufania do instytucji państwowych również przejawia się w krytyce i podważaniu podstaw funkcjonowania systemu finansowego w wielu krajach. Należy zakładać, że wyżej wymienione zachowania będące przejawami kryzysu politycznego panującego w Europie wynikają w dużej mierze z utraty poczucia wpływu obywateli na rzeczywistość polityczną, społeczną i gospodarczą. Bardzo istotnym sposobem pozwalającym ograniczać to zjawisko jest zwiększenie znaczenia instytucji demokracji bezpośredniej w krajach Europy, umożliwiających obywatelom współdecydowanie w ważnych kwestiach publicznych oraz budujących poczucie przynależności do większej społeczności, co jest istotą szwajcarskiego ustroju politycznego.

Sektor bankowy w Szwajcarii w ujęciu instytucjonalnym stanowi swoiste odzwierciedlenie szwajcarskiego społeczeństwa. Odzworowuje on bowiem, poprzez swoją różnorodność organizacyjną, instytucjonalną i formalną, heterogeniczność szwajcarskiego społeczeństwa. Występują oraz koegzystują w nim przedstawiciele różnych ras, religii, grup etnicznych i językowych. Należą oni do charakteryzujących się dużą autonomią kantonów, a każdy obywatel ma prawo czuć się w pełni Szwajcarem, choć warto zaznaczyć, że zbytne otwarcie na przyjmowanie obywateli innych krajów jest obecnie przedmiotem dyskusji publicznej. Dochodzenie do kompromisu w tak zróżnicowanej społeczności jest bardzo trudne, dlatego potrzebne są mechanizmy i instytucje umożliwiające sprawne podejmowanie decyzji i katalizujące ten proces. Taką instytucją została nowo utworzona w 2007 roku Szwajcarska Rada Nadzoru Rynku Finansowego FINMA (niem. Eidgenössische Finanzmarktaufsicht), która przejęła kompetencje ówczesnie istniejących nadzorców sektorowych i objęła nadzorem zintegrowanym cały rynek finansowy w państwie. Kluczowe dla szwajcarskiej

gospodarki i światowego systemu finansowego znaczenie sektora bankowego powoduje konieczność uwzględniania różnych grup interesów, počawszy od depozytariuszy i obywateli, przez instytucje międzynarodowe, na akcjonariuszach banków skończywszy. Stąd warto postawić hipotezę dotyczącą istotnej roli FINMA w państwowym procesie regulacji. Celem głównym pracy jest zbadanie wpływu czynników strukturotwórczych na regulację sektora finansowego w Szwajcarii. W ramach badania zostały określone następujące cele szczegółowe:

- przedstawienie najważniejszych aspektów związanych z funkcjonowaniem demokracji bezpośredniej i systemu federalnego w Szwajcarii;
- zbadanie struktury sektora bankowego Konfederacji Szwajcarskiej;
- zdefiniowanie roli szwajcarskiego organu nadzoru w procesie regulacji rynku finansowego;
- omówienie problematyki nadzoru bankowego na gruncie teorii regulacji rynków finansowych i ekonomii neoklasycznej;
- zbadanie wpływu działań nadzorczych na wyniki finansowe i wskaźniki ryzyka banku UBS w latach 2008–2017.

Badania przeprowadzone w rozprawie opierają się na tezie głównej, która wskazuje, że proces regulacyjny sektora bankowego jest uzależniony od zewnętrznych tendencji międzynarodowych i wewnętrznych specyficznych cech systemu politycznego w Szwajcarii, zbudowanego na instrumentach demokracji bezpośredniej i rozwiązaniach federalistycznych. Badania bazowały także na hipotezach pomocniczych, pozwalających uzyskać odpowiedzi na poniższe pytania problemowe:

1. W jaki sposób na szwajcarski nadzór finansowy oddziałują warunki ustrojowe i polityczne?
2. W jaki sposób na szwajcarski nadzór finansowy oddziałują uwarunkowania instytucjonalne sektora bankowego?
3. W jaki sposób na szwajcarski nadzór finansowy oddziałują uwarunkowania legislacyjne?
4. Czym charakteryzuje się system nadzoru bankowego w Unii Europejskiej i w Szwajcarii?
5. W jaki sposób na kształt nadzoru bankowego w Szwajcarii oddziałują tendencje międzynarodowe, uwarunkowania ustrojowe i polityczne, a także wewnątrzinstytucjonalne?

6. W jaki sposób działania nadzorcze oddziałują na wyniki finansowe i wskaźniki ryzyka banku UBS w latach 2008–2017?

W celu realizacji badania posłużono się w powyższych zagadnieniach następującymi hipotezami badawczymi:

Hipoteza główna: W procesie regulacji rynku finansowego w Szwajcarii występują tendencje będące wynikiem zewnętrznych uwarunkowań rynkowych oraz wewnętrznych uwarunkowań instytucjonalnych i politycznych.

Hipotezy pomocnicze:

H1: Specyficzne rozwiązania ustrojowe i polityczne w Szwajcarii wpływają na kształt nadzoru bankowego (hipoteza weryfikowana w rozdziale 1).

H2: Heterogeniczne rozwiązania instytucjonalno-organizacyjne sektora bankowego w Szwajcarii wpływają na kształt nadzoru bankowego (hipoteza weryfikowana w rozdziale 2).

H3: Uwarunkowania legislacyjne (międzynarodowe i krajowe) wpływają na kształt finansowego modelu nadzorczego w Szwajcarii (hipoteza weryfikowana w rozdziale 3).

H4: Nadzór finansowy pełni funkcje kontrolną i ostrożnościową w zakresie zarządzania ryzykiem w sektorze bankowym (hipoteza weryfikowana w rozdziale 4).

H5: Działania nadzorcze i regulacyjne mają wpływ na wyniki finansowe i ograniczanie ryzyka sektora bankowego w Szwajcarii (hipoteza weryfikowana w rozdziale 5).

Zakresem podmiotowym przeprowadzonych badań objęto:

- organy nadzoru finansowego w Unii Europejskiej i Szwajcarii w ramach badania stopnia integracji;
- europejskie banki centralne w ramach badania stopnia zaangażowania w sprawowaniu nadzoru;
- bank UBS (ang. Union Bank of Switzerland).

Przedmiotem badań są akty prawne i regulacje dotyczące sektora finansowego w Europie, ze szczególnym uwzględnieniem Szwajcarii, raporty roczne banku UBS, a także referenda i inicjatywy ludowe przeprowadzone w Szwajcarii w latach 2000–2018.

Horyzont czasowy badań dotyczących nadzoru bankowego w Europie wyznacza okres 2004–2016, badania raportów rocznych banku UBS to lata 2008–2017, a instrumentów demokracji bezpośredniej lata 2000–2018¹.

Metody badawcze zostały w rozprawie dostosowane do przyjętych celów głównego i szczegółowych, a także przedmiotowego i podmiotowego zakresu badań. W przeprowadzonych w rozprawie badaniach wykorzystano następujące metody badawcze:

- analizy i krytyki źródeł w zakresie oceny dotychczasowych badań w obszarze nadzoru finansowego;
- analizy aktów prawnych w zakresie badania szwajcarskiego systemu nadzoru finansowego;
- analizy ekonomicznej i statystycznej w zakresie oceny wpływu zmian zachodzących na rynku finansowym na efektywność ekonomiczną banku UBS;
- taksonomiczne w zakresie kwantyfikacji siły integracji nadzoru i oddziaływania banku centralnego;
- prakseologiczne w zakresie formułowania uogólnień dotyczących efektywności nadzoru bankowego.

W badaniach wspierano się na światowej (szczególnie anglojęzycznej, szwajcarskiej i niemieckiej) i krajowej literaturze ekonomiczno-finansowej oraz politologicznej, dostosowanej do realizacji celów poszczególnych elementów pracy. Wykorzystano publikacje jednolite, a także zawarte w krajowych i międzynarodowych czasopismach naukowych. Jednostkowo w ramach konieczności zdefiniowania niektórych pojęć sięgano po słowniki pojęć finansowych. Literaturę poszerzają również źródła elektroniczne w postaci publikacji internetowych w najważniejszych źródłach z punktu widzenia celów pracy, w tym zawartych między innymi na stronach internetowych polskiego i szwajcarskiego banku centralnego oraz szwajcarskiego organu nadzorczego. Uzupełnienie literatury stanowią również akty prawne regulujące działalność sektora bankowego w Szwajcarii.

¹ Horyzont czasowy badań został dostosowany do przyjętych kryteriów w postaci: 1. wyczerpującej próby badawczej w zakresie instrumentów demokracji bezpośredniej, 2. oceny tendencji nadzorczych w Unii Europejskiej po akcesji nowej dziesiątki krajów, w tym Polski, 3. oceny wpływu skutków finansowych kryzysu finansowego z 2008 roku i działań korygujących na sytuację ekonomiczno-finansową banku UBS.

Zastosowanie metody wnioskowania dedukcyjnego pozwoliło między innymi na identyfikację czynników wpływających na kształt nadzoru finansowego w Szwajcarii. W pracy zawarto ponadto pewne elementy wnioskowania indukcyjnego, dzięki czemu przeprowadzono uogólnienia umożliwiające odniesienie uzyskanych wyników do sytuacji sektora finansowego w Europie.

Założone cele główne i szczegółowe dysertacji wyznaczają jej strukturę oraz układ problemowy.

Rozprawa została podzielona na wstęp, pięć rozdziałów, w ramach których wyodrębniono podrozdziały i paragrafy, zakończenie, spis literatury, spis tabel, spis rysunków oraz aneks zawierający zestawienie i treść badanych jakościowo referendum.

W rozdziale pierwszym zaprezentowano teoretyczne podstawy funkcjonowania ustroju politycznego Konfederacji Szwajcarskiej opartego na instrumentach demokracji bezpośredniej i federalizmie. Omówiono podstawy prawne funkcjonowania państwa, w tym fundamentalną rolę konstytucji, przedstawiono szwajcarski federalizm w opozycji do oddolnych tendencji konfederacyjnych na gruncie zasady subsydiarności. Wskazano na szwajcarską specyfikę w zakresie reprezentatywnego charakteru władzy wykonawczej odzwierciedlającej rozkład głosów w wyborach („formuła magiczna”), a także przedstawiono najważniejsze obszary sprawowania władzy ustawodawczej wraz z podziałem kompetencji w ramach izb szwajcarskiego parlamentu. Podjęto również próbę zarysowania dyskusji w zakresie definiowania szwajcarskiego ustroju jako federalnego lub konfederacyjnego. Dalsza część rozdziału została poświęcona instrumentom demokracji bezpośredniej (referendum, inicjatywie ludowej). Przedstawiono je na gruncie historycznym, akcentując najważniejsze funkcjonalności i dysfunkcjonalności tej formy sprawowania władzy. Wskazano na coraz mniejsze zaangażowanie (w trendzie kilkudziesięcioletnim) obywateli w instrumenty demokracji bezpośredniej, a także na nowe tendencje i możliwe rozwiązania niektórych dysfunkcjonalności, jak na przykład rozwój technologii stosowania e-votingu. W dalszej części rozdziału omówiono antycykliczną rolę stabilności politycznej w konkurencyjności szwajcarskiego sektora bankowego, a następnie odniesiono ją do sytuacji kryzysowych na przykładzie kryzysu finansowego z 2007 roku. W tym zakresie omówiono

strategiczne znaczenie sektora bankowego w gospodarce Szwajcarii i rynku finansowego. Szerzej przedstawiono jako główne czynniki stabilizujące szwajcarski system bankowy kwestię politycznej stabilności Szwajcarii i szwajcarskiej waluty, której utrzymywanie „sztywnego kursu” było przez wiele lat jednym z dogmatów szwajcarskiej bankowości, a także – co również ulega ewolucji – znaczenie tajemnicy bankowej, poddanej ostrej krytyce, której rola zmienia się w ostatnich latach.

W rozdziale drugim omówiono warunki konkurencyjności szwajcarskiego systemu bankowego. W tym zakresie wskazano na istotne znaczenie stabilności politycznej, a także heterogenicznych rozwiązań instytucjonalnych pozwalających na oferowanie rozmaitych produktów finansowych dopasowanych do potrzeb zarówno lokalnych społeczności, jak i korporacji międzynarodowych. W tym aspekcie przedstawiono ponadto ważną funkcję szwajcarskiego sektora bankowego w gospodarce – również w roli pracodawcy. W dalszej części zaprezentowano genezę i rozwój Szwajcarskiego Banku Narodowego (SNB). Scharakteryzowano podstawę prawną jego funkcjonowania, realizowane cele, w tym przede wszystkim rolę w kształtowaniu polityki pieniężnej, a także w sprawowaniu nadzoru makroostrożnościowego i utrzymywaniu stabilności finansowej. Wskazano też na polityczne aspekty funkcjonowania federalnego banku centralnego. Następnie podjęto próbę segmentacji sektora bankowego w Szwajcarii. Wyszczególniono rodzaje banków wraz z uwzględnieniem udziału poszczególnych segmentów w aktywach sektora. Tak wyznaczony kształt odniesiono do historycznych uwarunkowań, a następnie scharakteryzowano podstawowe cechy działalności określonych grup bankowych. Kluczowym elementem rozdziału jest badanie sumy bilansowej i wyników osiągniętych przez poszczególne grupy bankowe w latach 2007–2019. Na tej podstawie podjęto próbę wskazania przyczyn rozbieżności efektywności określonych segmentów sektora bankowego i zarysowania tendencji. Następnie przedstawiono dwie ważne instytucje pośredniczące w procesie gospodarczym między bankami a instytucjami państwa oraz między bankami a ich klientami (w postaci Szwajcarskiego Stowarzyszenia Bankowców i Szwajcarskiego Rzecznika ds. Bankowości).

Rozdział trzeci zawiera obszernie omówienie roli państwa w gospodarce, w szczególności odgrywanej poprzez stosowanie interwencjonizmu

(zarówno fiskalnego, jak i legislacyjnego). Przedstawiono najważniejsze nurty myśli ekonomicznej w tym zakresie, w tym przede wszystkim szkoły austriackiej, ekonomii neoklasycznej, teorię keynesizmu, monetaryzmu, nurt społecznej gospodarki rynkowej w odniesieniu do tendencji nadzorczych i regulacyjnych w sektorze bankowym. Na tym gruncie ukazano ewolucję teorii regulacji ekonomicznej i jej stosowanie w utrzymywaniu stabilizacji i bezpieczeństwa sektora bankowego. Omówiono główne nurty w sprawowaniu nadzoru nad rynkiem finansowym i zwrócono uwagę na trendy w tym zakresie. Zwrócono jednak uwagę na występujące *a contrario* ryzyko nadmiernych regulacji, które może prowadzić do odwrotnych skutków w postaci zmniejszenia efektywności sektora finansowego i następstw tego zjawiska w postaci między innymi zwiększenia kosztu kapitału i ograniczenia finansowania gospodarki. W dalszej części rozdziału omówiono rolę regulacji rynku finansowego jako narzędzia do kształtowania ryzyka sektora bankowego. Scharakteryzowano znaczenie ryzyka w instytucjach finansowych, kwestie dotyczące zarządzania ryzykiem, a następnie odniesiono je do procesu regulacji rynku finansowego w Szwajcarii. W dalszej kolejności przedstawiono najważniejsze instytucje międzynarodowe wpływające na sprawowanie nadzoru rynku finansowego ze szczególnym uwzględnieniem Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego i Europejskiego Banku Centralnego. Omówiono najważniejsze obszary regulacji instytucji międzynarodowych, które miały znaczny wpływ na ewolucję systemów zarządzania ryzykiem w bankowości. Na tle rozwiązań międzynarodowych dokonano analizy aktów prawnych (ustaw) regulujących funkcjonowanie sektora finansowego w Szwajcarii. Przeanalizowano szwajcarskie prawo bankowe, a także ustawę regulującą funkcjonowanie rynku kapitałowego i regulującą sprawowanie nadzoru nad rynkiem finansowym.

Rozdział czwarty dotyka kwestii systemu nadzoru finansowego. W pierwszej części rozdziału omówiono problematykę funkcjonowania nadzoru finansowego. Wskazano na szerokie rozumienie działalności nadzorczej, a także na najważniejsze cele, jakie pełni w gospodarce. Przedstawiono funkcjonujący w literaturze podział obszarów nadzoru na nadzór ostrożnościowy (ang. *prudential supervision*) i nadzór nad prowadzoną działalnością (ang. *conduct of business*), zarówno w ujęciu mikro-, jak i makroostrożnościowym. Wskazano na istotny cel nadzoru finansowego, jakim

jest sprawowanie kontroli nad działalnością instytucji finansowych. W tym zakresie przedstawiono rodzaje działalności kontrolnej nadzorców, mianowicie działalność kontrolną *on-site* (na miejscu prowadzonej działalności) i *off-site* (działalność kontrolna „zza biurka”). Na tle tego podziału w dalszej części rozdziału dokonano próby identyfikacji modeli nadzorczych funkcjonujących w Unii Europejskiej ze względu na stopień integracji oraz udział banku centralnego. Wyszczególniono organy nadzorujące rynek finansowy w krajach Unii i podzielono je na cztery modele. Następnie dokonano przeglądu rozwiązań w podziale na okres przed kryzysem finansowym i okres po kryzysie finansowym. W dalszej części rozdziału omówiono genezę, rolę i funkcjonowanie szwajcarskiego nadzorca FINMA w systemie nadzoru finansowego. Przedstawiono genezę powstania Szwajcarskiej Rady Nadzoru Rynku Finansowego FINMA w kontekście zmian zachodzących w obszarze nadzoru w Europie. Zbadano najważniejsze funkcje i strukturę organizacyjną organu nadzorczego w celu lepszego zobrazowania obszarów działalności rady. Ponadto scharakteryzowano funkcje nadzorca w procesie regulacji i samoregulacji rynku finansowego w Szwajcarii.

W rozdziale piątym omówiono wyniki badań dotyczące czynników strukturotwórczych szwajcarskiego systemu nadzoru finansowego. W pierwszej części rozdziału przedstawiono tendencje międzynarodowe w zakresie kształtowania nadzoru. Istotą badania była próba kwantyfikacji modeli ustrojowych na podstawie metodologii opartej na *financial authority concentration index* oraz *central bank in financial authority index*. Indeksy zostały wyliczone dla następujących lat: 2004, 2008, 2018, co umożliwiło określenie tendencji występującej przed kryzysem finansowym, jak i po nim. Na podstawie wyników badań podjęto próbę określenia najważniejszych funkcjonalności i dysfunkcjonalności modelowych rozwiązań oraz określenia kolejnych tendencji w tym obszarze. W dalszej części rozdziału podjęto próbę zestawienia dotychczasowych rezultatów badania z drugim obszarem badawczym, jakim były instrumenty demokracji bezpośredniej w Szwajcarii. Dokonano oceny referendum jako instrumentu blokującego działania regulujące, a także podjęto próbę oceny roli, jaką w procesie regulacji odgrywa ta instytucja. W tym celu przeanalizowano referenda na szczeblu federalnym z lat 2001–2018. Podzielono je na okresy oraz ze względu na zakres przedmiotowy głosowania (głosowanie nad wprowadze-

niem ustawy, nad poprawkami do ustaw, nad dekretemi federalnymi oraz nad artykułami konstytucyjnymi), a następnie zbadano wyniki tych głosowań. Drugą częścią badania było uporządkowanie inicjatyw ludowych i referendum w podziale tematycznym według dziedzin życia społecznego w celu określenia ważności spraw ekonomicznych w odniesieniu do demokracji bezpośredniej. Spośród tak wyselekcjonowanych referendum ds. ekonomiczno-finansowych wyodrębniono najważniejsze z punktu widzenia emocji ujawniających się w debacie publicznej, jak i mających wiele innych implikacji dla sektora finansowego: referendum ws. wynagrodzeń pracowników bankowych („przeciwko zdzierstwu”) oraz referendum ws. umowy podatkowej z USA (ang. Foreign Account Tax Compliance Act). Następnie dokonano analizy tychże referendum, biorąc pod uwagę różnych interesariuszy, wyniki głosowania oraz skutki proponowanych zmian z uwzględnieniem roli FINMA w tym procesie. W dalszej części rozdziału podjęto próbę określenia znaczenia elit politycznych i organu nadzoru w procesie regulacji rynku finansowego w Szwajcarii. Posłużono się przy tym analizą literatury i dotychczasowych wyników badania i odniesiono je (w ramach zasygnalizowania możliwego obszaru badawczego) do teorii gier. Następnie przeanalizowano wpływ działalności kontrolno-regulacyjnej FINMA i banku centralnego na zmiany wprowadzone w banku UBS w i po roku 2008. Analizę przeprowadzono na gruncie teorii *too big to fail* (TBTF), która zdecydowanie odpowiada roli odgrywanej przez bank UBS w szwajcarskim systemie bankowym. Na podstawie tego badania dokonano próby oceny działań nadzorczych w kontekście zbyt dużych instytucji finansowych, posługując się koncepcją wyrosłą na gruncie TBTF: *too big to exist* i *too big to be saved*. Ocenę działalności i ich wpływu na wyniki finansowe oraz ponoszone ryzyko oparto na metodologii *risk weighted assets* oraz metodzie analizy finansowej, dzięki której możliwa była ocena kondycji finansowej banku, a także wpływów działań regulacyjnych na jego efektywność i bezpieczeństwo aktywów (ryzyko).

Zakończenie obejmuje syntetyczne zarysowanie wniosków i rekomendacji sformułowanych w wyniku badania oraz nakreślenie perspektyw dla rozwoju nadzoru rynku finansowego.

Szwajcarski sektor bankowy jest od dziesiątek lat jednym z najważniejszych segmentów rynku finansowego. O jego sile oddziaływania decyduje między innymi neutralność i stabilność polityczna, która charakteryzuje Konfederację Szwajcarską. W niniejszej książce autor stara się zbadać te dwa wymiary i znaleźć odpowiedź na pytanie, w jaki sposób uwarunkowania polityczne wpływają na kształt szwajcarskiego systemu bankowego. Wyjaśnienie tego zagadnienia jest tym istotniejsze, że autor próbuje heterogeniczne rozwiązania w szwajcarskim systemie bankowym i politycznym, charakteryzujące systemy konfederacyjne, odnosić do różnorodnych rozwiązań stosowanych w ramach Unii Europejskiej będącej – podobnie jak nominalnie Szwajcaria – konfederacją państw.

Publikacja powstała na podstawie dysertacji wyróżnionej w konkursie o nagrodę Prezesa Bankowego Funduszu Gwarancyjnego dla najlepszych prac doktorskich z zakresu systemów gwarantowania depozytów, restrukturyzacji lub uporządkowanej likwidacji instytucji finansowych, infrastruktury regulacyjnej systemu finansowego, problematyki bezpieczeństwa finansowego banków oraz stabilności finansowej obronionych w roku 2019.